

Dušan Plut, Svet za varovanje okolja pri SAZU

Z dolgoletnimi, zelo vztrajnimi prizadevanji okoljsko ozaveščene civilne družbe, podpisom vlade RS in s soglasjem vseh političnih strank izvedeno ratifikacijo Pogodbe o Antarktiki v Državnem zboru se je Slovenija 31. januarja 2019 v tem primeru planetarno in medgeneracijsko odgovorno pridružila hotenju več kot 50 držav za varnejšo prihodnost našega ranljivega planeta.

V obdobju antropocena, ko je človeška dejavnost postala izjemno pomembna preoblikovalka našega planeta, je 14 milijona km² velika, poledenela, najbolj visoka, najbolj sušna (bolj kot Sahara), najbolj vetrovna in praktično neposeljena Antarktika izjemno pomembna zlasti za celotno ohranjanje stabilnega svetovnega podnebja in planetarnega vodnega kroga ter s tem povezanega globalnega ekosistemskega ravnovesja. Zato ni presenetljivo, da vzbujata tudi vse večjo znanstveno-raziskovalno pozornost, znanstveniki številnih držav pa postopoma odkrivajo njen večplastno globalno varovalno poslanstvo, ki ga lahko Antarktika tudi kot občutljiv svetovni barometer okoljskih sprememb opravlja le v primeru, da ostane praktično nespremenjena.

Znanstvene raziskave vse bolj potrjujejo, da se tudi na tako rekoč na neposeljeni celini, zelo oddaljeni od antropogeno preoblikovanih drugih celin, krepijo procesi in znaki negativnih vplivov na antarktično okolje. Znanstveniki posebej pozorno proučujejo zapletene, večplastne možne posledice sprememb globalnega podnebja na planetarno unikatne antarktične vodne in kopne ekosisteme. Scenariji znanstvenikov o posledicah podnebnih sprememb na Antarktiko so sicer različni, o njih zlasti zaradi kompleksnosti ne dovolj znanstveno proučenih različnih součinkujočih dejavnikov vplivanja (še) ni soglasja. A na zahodnem delu celine, zlasti na Antarktičnem polotoku, pa so razmere že sedaj podnebno zaskrbljujoče. Povprečne temperature ozračja so se namreč v zadnjih 50 letih povečale za 3 oC, kar je 5-krat nad svetovnim povprečjem, kar je znatno podaljšalo talilno sezono ledu na polotoku.

V dolgi zgodovini so se antarktične vrste izjemno prilagodile na skrajne zahtevne življenjske pogoje, a njihova specializacija hkrati pomeni, da imajo vrste praviloma zelo omejene zmogljivosti prilagajanja na večje spremembe življenjskih pogojev. Rezultati interdisciplinarnih znanstvenih raziskav o spremembah zelo ranljivih antarktičnih ekosistemov so zelo pomembni za t. i. sistem zgodnjega opozarjanja drugod po svetu, kjer je zaradi velike biotske raznovrstnosti še težje opredeliti učinke človekovih vplivov.

Znanstveniki iz vsega sveta, iz različnih zornih kotov številnih znanstvenih ved v okoli 50 antarktičnih raziskovalnih postajah dvanajstih držav raziskujejo enkratni življenjski prostor Antarktike, ki je ne le izjemno občutljiv ekosistem, temveč tudi pomemben in bolj zanesljiv indikator globalnih procesov. S podpisom antarktičnega sporazuma so se tudi slovenskim znanstvenicam in znanstvenikom bolj odprla vrata do znanstvenih informacij in širše možnosti npr. terenskega raziskovanja skrivnostne celine.

Pogodba o Antarktiki je izjemno pomemben planetarni geopolitični mejnik, ki skrb za globalno skupno dobro namesto okoljsko degradacijskega izkoriščanja naravnih virov celine odločno in civilizacijsko odgovorno postavlja pred posamične interese držav. Upajmo, da se bo poglobil še z udejanjanjem pobude Greepeace-a, ki je leta 2017 začel z akcijo ustanovitve antarktičnega rezervata kot največjega naravovarstveno zaščitene območja na svetu.

Leta 1946 je znašala površina Triglavskega ledenika 14,4 ha, danes pa je po zadnjih meritvah sodelavcev Geografskega inštituta Antona Melika njegova površina le še nekaj več kot pol ha. Tako Antarktika kot Triglavski ledenik sta naša usoda, naša medgeneracijska in medvrstna

odgovornost in – naš skupni, nedeljivi dom preživetja človeške in vseh drugih vrst. Leta 2016, 2017, 2015 in 2018 so bila globalno najtoplejša štiri leta po letu 1880...Drastično in pospešeno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov je temeljno tudi za varovanje nam bližnjega Triglavskega ledenika in zgoj zemljepisno oddaljene Antarktike, je ključno za sedanjo in zlasti prihodnjo varnost preživetja!